

Asia C-824/19

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

12.11.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Varhoven administrativen sad (ylin hallintotuomioistuin, Bulgaria)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

31.10.2019

Valittaja:

TC

UB

Vastapuoli:

Komisia za zashtita ot diskriminatsia

VA

Muu osapuoli:

Varhovna administrativna prokuratura

Pääasian kohde

Valitus sakoista, jotka on vammaisuuteen liittyvään ominaisuuteen perustuvan syrjinnän vuoksi määrätty kahdelle tuomarille, jotka ovat kieltäneet sokeaa henkilöä osallistumasta lautamiehenä rikosoikeudellisiin menettelyihin.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä

puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY 2 artiklan 1, 2 ja 3 kohdan ja 4 artiklan 1 kohdan tulkinta; SEUT 267 artikla

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Onko vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa sekä yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY 2 artiklan 1, 2 ja 3 kohtaa sekä 4 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että henkilö, jolta puuttuu näkökyky, voi toimia lautamiehenä ja osallistua rikosoikeudellisiin menettelyihin, vai:
- 2) Onko pysyvästi sokean henkilön konkreettista vammaa pidettävä ominaisuutena, joka on sellainen todellinen ja ratkaiseva lautamiehen tehtävään liittyvä vaatimus, joka oikeuttaa erilaisen kohtelun niin, että sitä ei ole pidettävä vammaisuuteen liittyvään ominaisuuteen perustuvana syrjintänä?

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemat kansainvälisen oikeuden määräykset

- 1 Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen, joka on ollut voimassa 3.5.2008 lähtien ja joka hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 26.11.2009 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2010/48/EY (EUVL 2010, L 23, s. 23) (jäljempänä YK:n vammaissopimus), 1, 4, 5 ja 27 artikla.

Unionin oikeussäännöt, joihin on viitattu

Perusoikeuskirjan 21 artikla

Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 16) 6, 17, 23 ja 37 perustelukappale, 1–4 artikla ja 18 artikla.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsema kansallinen lainsäädäntö

Bulgarian perustuslain (Konstitutsia na Republika Bulgaria, DV N:o 56, 13.7.1991) 6 § (yhdenvertaisuus lain edessä, kiello rajoittaa oikeuksia tiettyjen ominaisuuksien perusteella) ja 48 § (oikeus työhön; valtion velvollisuus luoda ehtoja työoikeuden toteuttamiseksi erityisesti niiden henkilöiden osalta, joilla on ruumiillisia tai henkisiä vammoja)

Yhdenvertaisuuslain (Zakon za zashtita ot diskriminatsia, DV N:o 86, 30.9.2003, jäljempänä ZZD) 4 § (lueteltuihin ominaisuuksiin, mukaan lukien vammaisuus, perustuvan syrjinnän kieltö), 7 § (tapaukset, jotka eivät ole syrjintää, mukaan lukien henkilöiden erilainen kohtelu jonkin lain 4 §:ssä mainittuun seikkaan liittyvän ominaisuuden perusteella, jos tiettyjen työtehtävien luonteen tai niiden yhteyksien vuoksi, joissa tehtävät suoritetaan, kyseinen ominaisuus on todellinen ja ratkaiseva työhön liittyvä vaatimus, tavoite on oikeutettu eikä vaatimuksella ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen), 40 § (Komisia za zashtita ot diskriminatsian (syrjinnän vastainen komissio) tehtävät), 50 § (menettely komissiossa) ja 68 § (mahdollisuus saattaa komission päätökset tuomioistuimen tutkittaviksi).

Oikeuslaitoksen organisaatiosta annetun lain (Zakon za sadebnata vlast, DV N:o 64, 7.8.2007, jäljempänä ZSV) 66 § (ensimmäisessä oikeusasteessa toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaisukokoonpano, kun siihen kuuluu lautamiehiä) ja 67 § (lautamiehille asetettavat vaatimukset, jotka koskevat ikää, kotipaikkaa, koulutusta, rangaistukseen tuomitsemattomuutta tahallisista rikoksista sekä moitteetonta henkistä terveydentilaa).

Rikosprosessilain (Nakazatelno-protsesualen kodeks, DV N:o 86, 28.10.2005, jäljempänä NPK) 1 § (rikosprosessilain tavoitteet), 8 § (tuomioistuimen ratkaisukokoonpano silloin, kun siihen kuuluu lautamiehiä; lautamiehillä ja tuomareilla samat oikeudet), 13 § (tuomioistuimen velvollisuus toteuttaa kaikki tarpeelliset toimenpiteet objektiivisen totuuden selvittämiseksi), 14 § (tuomioistuimen tekemä ratkaisu perustuu sen omaan käsitykseen, jota tukee kaikkien olosuhteiden objektiivinen, kattava ja tyhjentävä arviointi) ja 18 § (välittömyysperiaate – tuomioistuin perustaa ratkaisunsa todisteisiin, jotka se kerää ja arvioi itse).

Lyhyt kuvaus tosiseikoista ja menettelystä

- 2 Menettely hallintoviranomaisessa eli Komisia za zashtita ot diskriminatsiassa (syrjinnän vastainen komissio, jäljempänä KZD) tuli vireille VA:n tekemästä kantelusta Sofiyski rayonin sadin (Sofian alioikeus, jäljempänä SRS) tuomaria UB ja SRS:n silloista presidenttiä TC:tä vastaan.
- 3 VA:n, joka on komissiomenettelyn kantelija, työkyky on jatkuvasti ja loppuelämän ajan rajoittunut näkökyvyn menettämisen vuoksi. Hän on suorittanut loppututkiminnon oikeustieteessä ja läpäissyt vuonna 1977 oikeustieteellisen kelpoisuuskokeen. VA on työskennellyt Sayuz na slepitessä (näkövammaisten liitto) ja Euroopan sokeain unionin organisaatiossa. Vuonna 2014 hänet hyväksyttiin Stolichen obshtinski savetin (Sofian kaupunginvaltuusto) menettelyssä lautamieheksi ja nimitettiin SRS:ään. VA vannoi 25.3.2015 lautamiehen valan kyseisessä tuomioistuimessa. Lautamiesten nimittämisestä arvonnalla ratkaisukokoonpanoihin 23.3.2015 laaditun pöytäkirjan mukaan VA nimitettiin kuudenteen rikosjaostoon. SRS:n presidentiltä saatujen tietojen mukaan

VA ei osallistunut 25.3.2015–9.8.2016 eli ZSV:n 72 §:n muutoksen, jolla otettiin käyttöön lautamiesten sähköinen nimittäminen, voimaantuloon mennessä yhteenkään suulliseen käsittelyyn rikosoikeudellisessa menettelyssä.

- 4 VA väittää kantelussaan, jolla hallinnollinen menettely tuli vireille KZD:ssä, ja nyt käsiteltävässä asiassa, että UB on SRS:n kuudennen rikosjaoston, johon VA oli nimitetty lautamieheksi, tuomarina kieltänyt häntä osallistumasta rikosoikeudenkäynteihin. Lisäksi VA väittää, että hän otti yhteyttä SRS:n presidenttiin 29.5.2015 päivätyllä kirjeellä, jossa hän pyysi siirtoa toisen tuomarin alaisuuteen, jotta hän voisi käyttää oikeuttaan tehdä lautamiehen työtä, mutta ei saanut vastausta tähän kirjeeseen. VA katsoo, että tuomari UB ja SRS:n presidentti ovat asettaneet hänet epäedulliseen asemaan vammaan vuoksi.
- 5 KZD:n menettelyssä esitettyjen huomautusten yhteydessä tuomari UB ilmoitti, että niiden velvollisuuksien luonne, joita lautamiehellä on rikosoikeudellisessa menettelyssä, ja vaatimus siitä, että henkilöllä on oltava tietyt ruumiilliset ominaisuudet, jotka ovat yhteydessä ratkaisukokoonpanon kykyyn käyttää toimivaltaansa, eivät kuulu ZZD:n 4 §:n 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon soveltamisalaan. UB:n mukaan ZZD:n 7 §:n 1 momentin 2 kohtaa on sovellettava sen vuoksi, että VA:n erilainen kohtelu sellaisen ominaisuuden perusteella, joka liittyy vammaisuuteen, on lautamiehen velvollisuuksien luonteen vuoksi todellinen ja ratkaiseva vaatimus, joka on objektiivisesti perusteltavissa ja jolla on oikeutettu tavoite eli NPK:n, jossa lautamiesten tehtävät vahvistetaan, periaatteiden noudattaminen.
- 6 TC esitti kirjallisia huomautuksia, joissa hän perusteli ZZD:n 7 §:n 1 momentin 2 kohdan soveltamista sillä, että VA:n vammaan luonne haittaa lautamiehen erityisten tehtävien suorittamista ja loukkaisi sekä välittömyysperiaatetta että objektiivisen totuuden selvittämistä ja kansalaisten tasavertaista osallistumista rikosoikeudenkäyntiin koskevia periaatteita.
- 7 KZD totesi 6.3.2017 tekemällään päätöksellä, että TC ja UB ovat syrjineet VA:ta vammaisuuteen liittyvän ominaisuuden perusteella ZZD:n 4 §:n 2 momentin, luettuna yhdessä ZZD:n 4 §:n 1 momentin ja ZZD:n lisämääräysten (Dopalnitelnite razporedbi na Zakon za zashtita ot diskriminatsia) 1 §:n 7 momentin kanssa, mukaan. Tämän johdosta TC:lle määrättiin 250 levan (BGN) ja UB:lle 500 levan (BGN) suuruinen sakko ZZD:n 80 §:n 1 momentin nojalla. TC:tä ja UB:tä kehoitettiin ZZD:n 47 §:n 6 momentin mukaan olemaan jatkossa rikkomatta voimassa olevaa syrjinnän vastaista lainsäädäntöä. Siltä osin kuin VA:n kantelu koski väitettyä syrjintää sukupuolen perusteella, se hylättiin perusteettomana.
- 8 TC ja UB riitauttivat KZD:n päätöksen Administrativen sad Sofia-gradissa (Sofian hallintotuomioistuin). Kyseinen tuomioistuin totesi, että KZD:n riitautettu päätös on lainmukainen hallintotoimi, ja hylkäsi kanteet.

- 9 Administrativen sad Sofia-grad katsoi, että kun otetaan huomioon laissa suojattuihin ominaisuuksiin perustuvan erilaisen kohtelun lakisääteinen kielto ja ZZD:n 26 §:ssä vahvistettu yksilön oikeus päästä tasavertaisin edellytyksin ammattiin tai tehtävään, harjoittaa sitä ja kehittyä urallaan riippumatta 4 §:n 1 momentissa mainituista ominaisuuksista, lähtökohtaisesti ei ole sallittua asettaa rajoituksia tietyn ammatin tai tehtävän harjoittamiseksi tai rajoittaa pääsyä harjoittamaan tiettyä ammattia tai tehtävää, kuten käsiteltävässä asiassa lautamiehen tehtävää, sillä perusteella, että sen täysipainoinen harjoittaminen on kyseessä olevan vamman vuoksi mahdotonta. On totta, että rikosoikeudellisen menettelyn erityispiirre edellyttää, että lautamiehet toimivaltaansa käyttäessään noudattavat rikosoikeudellisen menettelyn periaatteita välittömyydestä, objektiivisen totuuden selvittämisestä ja toimivaltaisen ratkaisukokoonpanon oman käsityksen muodostamisesta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan tätä erityispiirrettä ei kuitenkaan saa pitää niin ehdottomana, että ZZD:ssä erityisesti ja Bulgarian lainsäädännössä yleisesti vahvistettua oikeutta päästä tiettyyn ammattiin tai tehtävään rajoitettaisiin. Käsitys, jonka mukaan sairaus tai vamma veisi henkilöltä kaikissa tapauksissa tietyt kyvyt, on perusteetonta ja syrjivää kohtelua. Tätä tukee myös se seikka, että sen jälkeen kun lautamiesten sähköinen nimittäminen tuli voimaan ZSV:n 72 §:n muutoksella 9.8.2016, VA on osallistunut useisiin rikosoikeudellisten menettelyiden pääkäsittelyihin ja saanut niistä palkkion.
- 10 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamasta tuomiosta on valitettu Varhoven administrativen sadiin (ylin hallintotuomioistuin, Bulgaria). Se katsoo, että unionin oikeussääntöjen tulkinta on tarpeen asian oikean ratkaisun kannalta.

Lyhyt esitys asianosaisten näkemyksistä

- 11 Valittaja UB perustaa valituksensa pääasiallisesti siihen, että aineellista oikeutta, nimittäin ZZD:tä, ei ole käsiteltävässä asiassa sovellettu oikein, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että Bulgarian lainsäädännössä ja kansainvälisen oikeuden säännöissä vahvistettu oikeus päästä tiettyyn ammattiin tai tehtävään on ehdoton, minkä seurauksena syrjinnän estämiseksi annettu laki rikkoo ylemmänasteista NPK:ta ja siinä vahvistettuja rikosoikeudellisen menettelyn periaatteita – erityisesti NPK:n 18 §:ssä säädettyä välittömyysperiaatetta ja NPK:n 13 §:ssä säädettyä objektiivisen totuuden selvittämisen periaatetta –, joita valittajan on SRS:ssä rikosasioita käsittelevänä tuomarina noudatettava ja joiden mukaan hänen on varmistettava, että kaikki ratkaisukokoonpanon jäsenet käsittelevät todisteita samalla tavalla niin, että jokainen ratkaisukokoonpanon jäsen saa välittömän vaikutelman asianosaisten käyttäytymisestä.
- 12 Valittaja TC katsoo, että valituksen kohteena oleva tuomio on virheellinen, koska siinä on todettu, että ZZD:n 7 §:n 1 momentin 2 kohtaa ei voida soveltaa. Hän väittää, että kyseistä säännöstä on sovellettava käsiteltävässä asiassa. Kun lisäksi otetaan huomioon lautamiesten tehtävät ja velvollisuudet, on katsottava, että

henkilöt, joiden vammat johtavat laissa ja Bulgarian perustuslaissa säädettyjen välittömyyden, objektiivisen totuuden selvittämisen ja ratkaisukokoonpanon oman käsityksen muodostamisen periaatteiden rikkomiseen, eivät voi osallistua käsittelyyn aktiivisesti ja täysipainoisesti.

Lyhyt esitys ennakkoratkaisupyyntöön perusteluista

- 13 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että VA on näkökykynsä pysyvän menettämisen vuoksi luonnollinen henkilö, jolla on vamma.
- 14 Kansallisessa lainsäädännössä on järjestelmä, jossa lähtökohtaisesti taataan vammaisten henkilöiden suojeleminen ja kielletään kaikenlainen vammaisuuteen liittyvään ominaisuuteen perustuva syrjintä. Toisaalta on säädetty poikkeustilanteista, jotka oikeuttavat erilaisen kohtelun tiettyyn syrjintäperusteeseen liittyvän ominaisuuden perusteella, jos kyseinen ominaisuus on tiettyjen työtehtävien luonteen tai niiden yhteyksien vuoksi, joissa tehtävät suoritetaan, todellinen ja ratkaiseva työhön liittyvä vaatimus, tavoite on oikeutettu eikä vaatimuksella ylitetä sitä, mikä on tämän tavoitteen saavuttamiseksi tarpeen.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, missä määrin vammaisen henkilön erilainen kohtelu vammaisuuden perusteella on lautamiehen tehtävän harjoittamisen osalta sallittu, kun otetaan huomioon YK:n vammaissopimus, perusoikeuskirja ja direktiivi 2000/78/EY.
- 16 Vaikka erilainen kohtelu perustuu vammaisuuteen, joka on suojeleminen saava ominaisuus, se on kuitenkin sidoksissa rikosoikeudellisen menettelyn vaatimukseen ja sovellettaviin periaatteisiin, joita koskeva lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö saattavat olla esteenä sille, että kaikille vammaisille henkilöille on tarjottava samat työllistymismahdollisuudet.
- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ennakkoratkaisupyyntöön tarpeellisuutta tutkiessaan ottanut huomioon myös sen, että direktiiviä 2000/78/EY on tulkittava YK:n vammaissopimuksen mukaan. Nyt käsiteltävän asian osalta kyseisessä sopimuksessa edellytetään, että vammaisille henkilöille taataan yhdenvertainen ja tehokas oikeussuoja syrjintää vastaan perusteesta riippumatta eikä ainoastaan tiettyjen suojeltavien henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella, kuten unionin johdetussa oikeudessa on säädetty.
- 18 Kansainvälisen oikeuden määräykset ja unionin johdettu oikeus edellyttävät sovellettavien säännösten yhdenmukaista ja samanlaista tulkintaa, mikä kuuluu unionin tuomioistuimen toimivaltaan.
- 19 Edellä esitetyistä syistä Varhoven administrativen sad katsoo, että on tarpeen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle edellä esitettyjä ennakkoratkaisukysymyksiä koskeva ennakkoratkaisupyyntö.